Norges
vassdrags- og
energidirektorat
NVE

Bakgrunn for utredningsprogram

Selskaper/saker:	**Nordnorsk Vindkraft AS/Norsk Grønnkraft AS / Sjonfjellet vindkraftverk**		
Fylker/ Kommuner:	Nordland fylke/ Rana og Nesna kommuner		
Ansvarlig:	For Arne Olsen, KE	Sign.:	
Saksbehandler:	Gudmund Synnevåg Sydness	Sign.:	
Dato:	24 OKT 2011		
Vår ref.:	NVE 200703462-42 NVE 200901700- 45 ke/gss	KE	10/2011
Sendes til:	Tiltakshavere. Berørt kommuner og andre hørings- og orienteringsinstanser orienteres om utredningsprogrammet.		

Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO
Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no
Org. nr.:
NO 970 205 039 MVA

Nord-Norsk vindkraft AS/Norsk Grønnkraft AS- Sjonfjellet vindkraftverk i Rana og Nesna kommuner – Bakgrunn for konsekvensutredningsprogram.

Innhold

1 Innledning 3
2 Behandlingsprosessen 3
2.1 Høring 3
2.2 Møter 3
3 Innkomne merknader 3
3.1 Lokale myndigheter 4
3.2 Regionale myndigheter 4
3.3 Sentrale myndigheter 4
3.4 Nettselskaper 7
3.5 Interesseorganisasjoner 7
3.6 Tiltakshavers kommentar til uttalelsene 9
3.7 Merknader fra Miljøverndepartementet 10
3.8 Tematiske konfliktvurderinger 13
3.8.1 Generelt om tematiske konfliktvurderinger 13
3.8.2 Tematisk konfliktvurdering av de tre planlagte vindkraftverkene 13
4 Generelt om utredningsprogram for vindkraftverk 14
5 NVEs vurdering 14
5.1 Prosess og metode 15
5.2 Tiltakets virkninger for miljø og samfunn 15
5.2.1 Visuelle forhold 15
5.2.2 Naturmangfold 17
5.2.3 Forurensning (støy, skyggekast og annen forurensning) 18
5.2.4 Reindrift og samiske interesser 18

1 Innledning

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har mottatt to meldinger med forslag til utredningsprogram om planlagt vindkraftverk i Rana og Nesna kommuner, Nordland fylke.

Nord-Norsk vindkraft AS (NNV) planlegger å bygge og drive et vindkraftverk på Sjonfjellet i Rana og Nesna kommuner, Nordland fylke. Planområdet er på 41,7 km^2 og strekker seg fra Nesna i Nesna kommune til Laupen i Rana kommune. Det planlegges å bygge inntil 120 vindturbiner á 3 MW. Total installert effekt vil kunne bli inntil 360 MW. NNV estimerer at dette vil tilsvare en kraftproduksjon på 1100 GWh pr år. I meldingen, mottatt av NVE 28.7.2006, skisseres det flere muligheter for nettilknytning av vindkraftverket.

NVE mottok den 31.3.2009 melding fra Norsk Grønnkraft AS (NGK) om oppstart av planlegging av et vindkraftverk i det samme området. Meldingen fra Norsk Grønnkraft AS beskriver også et utbyggingsomfang som i all hovedsak er likt det som er presentert i meldingen fra NNV

NVE konstaterer at det er meldt to prosjekter i det samme området. NVE vil ta kontakt med aktørene for å avtale et møte slik at ansvaret vedrørende konsekvensutredninger blir fordelt på en hensiktsmessig måte.

2 Behandlingsprosessen

NVE har behandlet meldingene etter plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredninger.

2.1 Høring

Meldingene ble sendt på høring til berørte instanser den 7.09.2010 med frist for uttalelser innen den 2.11.2010. Følgende instanser/organisasjoner fikk meldingene til uttalelse: Nesna kommune, Rana kommune, Nordland fylkeskommune, Fylkesmannen i Nordland, Direktoratet for naturforvaltning, Reindriftsforvaltningen i Nordland, Hestmannen/Strandtindene reinbeitedistrikt, Sametinget, Naturvernforbundet i Nordland, FNF Nordland, Nordland reiseliv AS, Nordland fylkes fiskarlag, Norges jeger- og fiskerforbund Nordland, Nordland Natur og Ungdom, Fortidsminneforeningen i Nordland, Nordland bondelag, Nordland bonde- og småbrukarlag, Natur og Ungdom, Statens landbruksforvaltning, Statens forurensningstilsyn, Riksantikvaren, Norges naturvernforbund, Bellona, Norsk Ornitologisk Forening, Den Norske Turistforening, Norges jeger-og fiskerforbund Friluftlivets fellesorganisasjon, Norskog og Zero.

NVE har forelagt utredningsprogrammet for Miljøverndepartementet iht. forskrift om konsekvensutredning av 26.06.2009 § 8.

2.2 Møter

NVE arrangerte offentlig møte på rådhuset i Nesna kommune 22.09.2010 kl 1900. På møtet orienterte NVE om behandlingsprosessen for meldingene og tiltakshaver orienterte om prosjektet og forslag til utredningsprogram. NVE avholdt samme dag også orienteringsmøte for lokale og regionale myndigheter i rådhuset i Nesna.

2.3 Innkomne merknader

Det har kommet inn 19 merknader til meldingen med forslag til utredningsprogram for vindkraftverket.

2.4 Lokale myndigheter

Rana kommune skriver i brev av 8.11.2010 at de tar meldingene til orientering. Kommunen har ikke forslag til temaer som bør utredes i forbindelse med prosjektet. Kommunen skriver at eventuelle konflikter må vurderes opp imot de samfunnsøkonomiske positive ringvirkninger prosjektet kan medføre, og at det må fokuseres på maksimering av lokale og regionale ringvirkninger.

2.5 Regionale myndigheter

Nordland fylkeskommune uttaler seg til prosjektene i brev av 16.5.2011. Fylkeskommunen skriver at det ansees som viktig at de meldte vindkraftverkene i fylket utredes på en så lik som mulig måte, slik at resultatene blir sammenlignbare. Nordland fylkeskommune ber videre om at landskapsutredningen skal gjøres på det mest detaljerte nivået som beskrives i Nasjonalt referansesystem for landskap, og at det gjennom konsesjonsprosessen føres en tett dialog med reindriftsinteressene.
Fylkeskommunen vurderer at det er lite potensial for konflikt med kulturminner og kulturmiljø, og fylkeskommunen finner det ikke nødvendig med undersøkelser i felt som grunnlag for konsekvensutredning. Denne vurderingen gjelder også for adkomstvei fra Fv 17.
Avslutningsvis ber Nordland fylkeskommune om at det utredes hvilke skatteintekter vindkraftverket vil gi kommunene, og at fylkesdelplanen for vindkraft legges til grunn for konsesjonsvedaket. Det bes spesielt om at de prosjektene som i fylkesdelplanen er kategorisert til "*kategori 1- Antatt minst konsekvens for miljø og samfunnsinteresser*", blir prioritert i konsesjonsbehandlingen.

Fylkesmannen i Nordland skriver i brev av 1.11.2010 det anses som viktig at tap av INON kartlegges som en del av utredningsarbeidet. Videre skriver fylkesmannen at eksisterende kartlegging av områder brukt til friluftsliv er mangelfull, og at det bør foretas kartlegging og verdsetting av friluftsinteressene i området i henhold til DN handbok nr 25-2004. I arbeidet med beskrivelse av eventuelle virkninger for friluftsliv bes det om at DN-handbok nr.18-2001 legges til grunn.

Fylkesmannen vektlegger i sin uttalelse at på grunn av manglende data om naturtyper og biologisk mangfold i området, vil det være viktig å supplere disse dataene med feltundersøkelser på relevante tider av året. Fylkesmannen mener her at det bør stilles krav til bruk av blant annet DN handbok 11-2000 i arbeidet med viltkartlegging.

Når det gjelder virkninger for landskap mener Fylkesmannen at det må kartfestes soner hvor vindturbinene vil ha dominerende og vesentlig innvirkning på omkringliggende områder. Fylkesmannen skriver også at som grunnlag for konsekvensutredningen må det gjennomføres romlig landskapsplanlegging, utviklet av Skog og Landskap.

Avslutningsvis stiller Fylkesmannen krav om at det må gjøres utredninger for å kartlegge om det er bygninger som blir berørt av støy. Fylkesmannen ber også om at det stilles krav om at det må utarbeides CO_2 regnskap.

2.6 Sentrale myndigheter

Mattilsynet ber i sin uttalelse av 2.11.2010 om at det tas hensyn til at det ligger to vannverk i det området hvor vindkraftverket planlegges. Mattilsynet ønsker at det utredes om det meldte vindkraftverket vil medføre arbeid innenfor nedbørsfeltet til vannverkene som begge benytter overflatevann i verkene. Det påpekes at vannverkene per i dag ikke har behandlingsanlegg for kjemiske stoffer, og det anses som viktig å kartlegge omfanget av trafikk og faren for forurensing. Det ønskes ikke aktivitet i nedbørsfeltene som kan føre til organisk avrenning.

Statens vegvesen uttaler seg på generelt grunnlag i brev av 28.9.2010.

Vegvesenet skriver at tiltakshaver må kartlegge eksisterende vegers bæreevne, og veienes tillatte vogntoglengde. Der kapasiteten ikke er tilstrekkelig må tiltakshaver selv bekoste oppgradering av veiene. Videre skriver vegvesenet at nye avkjørsler eller endret bruk av eksisterende avkjørsler må avklares i reguleringsplan eller omsøkes i egen søknad. Byggegrenser langs riks- eller fylkesveinettet må også avklares i reguleringsplan, eller det må søkes dispensasjon fra gjeldende bestemmelser. Avslutningsvis skriver Vegvesenet av kryssing av vei må skje ved pressing gjennom vegen og ikke ved graving i vegen. Det gjøres oppmerksom på at krysning av vei kun kan tillates etter søknad om dette til Statens Vegvesen.

Forsvarsbygg skriver i sin uttalelse av 19.10.2010 at prosjektet ikke vil ha virkninger for forsvarets installasjoner.

Riksantikvaren (RA) har i sin høringsuttalelse av 3.11.2010 flere merknader til de to utbyggernes forslag til utredningsprogrammer. Det kreves at viktige kulturminner og kulturmiljøer i vindkraftverkets influenssone beskrives og merkes på kart. Riksantikvaren understreker også viktigheten av at landskapets beskrives og verdivurderes i konsekvensutredningene. Videre vises det til T-1458 "*Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk*", der det i forbindelse med behandling av konsesjonssøknader uten reguleringsplan står at nødvendige undersøkelser i henhold til kml. § - 9 i utgangspunktet skal gjennomføres før konsesjonsvedtak blir fattet. Det påpekes at det bare er Riksantikvaren som kan avgjøre om undersøkelsesplikten kan utsettes til etter at konsesjonsvedtak er fattet. Riksantikvaren skriver også at visualiseringspunkter best kan velges ut i samarbeid med regionale og lokale myndigheter og interesser som kjenner områdene godt. Konkrete visualiseringspunkter bør, i henhold til Riksantikvarens uttalelse, velges ut i samråd med kulturminneforvaltningen i Nordland fylkeskommune og Sametinget.

Statens landbruksforvaltning uttaler seg i brev av 10.11.2010, og ber om at utredningsprogrammet skal omfatte følgende punkter:

- Jord- og skogbruksinteressene, herunder beiteinteressene, i planområdet og langs linjetraseene skal beskrives kort.
- Tiltakets eventuelle virkninger for jord- og skogbruk og husdyrbeite skal vurderes.
- Direkte arealtap, endret eller redusert bruk av arealer og gjerdebehov skal beskrives.
- Tiltakets eventuelle virkning på skogproduksjon, skogsdrift og skogbildet skal vurderes.

Luftfartstilsynet påpeker i sin høringsuttalelse at forslag til utredninger ikke inkluderer om anlegget kan påvirke omkringliggende radaranlegg, navigasjonsanlegg og kommunikasjonsanlegg for luftfarten. Videre krever Luftfartstilsynet at det utredes hvorvidt anlegget kan påvirke inn- eller utflygningen for nærliggende flyplasser, og om anlegget vil kunne utgjøre andre hindringer for luftfarten, spesielt for lavtflyvende fly og helikoptre.

Sametinget skriver i brev av 2.11.2010 at de ikke er i tvil om at tiltaket vil ha virkninger for reindriften i området, og at det er viktig at det i utredningene kommer frem hvilke virkninger det planlagte tiltaket vil ha for reindriftens særområder. Sametinget har flere konkrete forslag til punkter i konsekvensutredningsprogrammet under tema reindrift. Disse følger under:

- Reindriftsnæringens bruk av områdene hvor vindkraftanleggene med tilhørende infrastruktur samt kraftlinjetraseer planlegges skal beskrives.

- Direkte og indirekte beitetap som følge av vindkraftanlegget og kraftledningen skal vurderes. Det skal også gjøres en vurdering av beitetap hvor det tas hensyn til samlet virkning av inngrep, eksempelvis ved veianlegg, hyttefelt og lignende.
- Det skal vurderes hvordan tiltaket i anleggs- og driftsfasen kan påvirke reindriftens bruk av området gjennom barrierevirkning, skremsel, støy og økt ferdsel.
- Det skal gis en kortfattet oppsummering av eksisterende kunnskap om vindkraftanlegg/kraftledninger og rein, herunder av om valg av mastetyper/annet utstyr kan ha innvirkning på reindriften.
- Eventuelle avbøtende tiltak skal vurderes.

Sametinget skriver videre at virkningene for tradisjonell utmarksbruk, herunder samisk utmarksbruk, må utredes, og viser til Forskrift for konsekvensutredninger av 1.7.2009 § 4 bokstav e. Det bes om at det legges vekt på om utmarksbruken kan fortsette som tidligere. Det anbefales at *Sametingets planveileder for sikring av av naturgrunnlaget for samisk kultur* legges til grunn i dette arbeidet. Det anses også som viktig at det i utredningen vurderes hvorvidt de samlede virkninger av eksisterende og planlagte tiltak gir mulighet for fortsatt bruk av området, og at det legges tradisjonell kunnskap om bruk av området til grunn for vurderingene. Det bes også om at prosessen sikrer deltakelse fra berørte samiske interesser og lokalsamfunn.

Med hensyn til kulturminner har Samtinget følgende forslag til punkter i utredningsprogrammet:

- Kjente automatisk fredete kulturminner, vedtaksfredete kulturminner, nyere tids kulturminner og kulturmiljø med bevaringsverdi innenfor vindkraftverket og traseene for veger og nett tilkobling skal klart og oversiktlig beskrives og vises på kart. Det skal rettes et særlig fokus på samiske kulturminner. Kulturminnene skal analyseres og verdien skal vurderes. Potensialet for funn av hittil ukjente automatisk fredete kulturminner skal beskrives og vises på kart.
- Direkte og indirekte konsekvenser av tiltaket for kulturminner og kulturmiljø skal beskrives og vurderes for både anleggs- og driftsfasen.
- Kulturlandskapet skal beskrives.
- Det skal redegjøres for hvordan eventuelle konflikter med forekomster av kulturminner kan unngås ved plantilpasninger, herunder avbøtende tiltak og miljøovervåking.

Sametinget ber avslutningsvis om at utredningene for kulturmiljø og kulturminner blir utarbeidet av et miljø med samisk kompetanse og at undersøkelsesplikten etter § 9 i kulturminneloven blir gjennomført som en del av konsesjonsbehandlingen.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) skriver i sin høringsuttalelse av 5.11.2010 at de foreliggende meldingene er svært kortfattet og gir lite informasjon om de ulike utredningstemaene. DN skriver at prosessen frem mot en konsekvensutredning skal være en demokratisk prosess, men at dette vanskeliggjøres når meldingene er så kortfattete og generelle som i dette tilfellet. DN viser i uttalelsen til Naturmangfoldsloven og Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk og skriver at det eksisterende kunnskapsgrunnlaget er for dårlig, og at det må suppleres med nye feltundersøkelser. De nye undersøkelsene bør ifølge DN omfatte fugl som bruker området til næringssøk, som rasteplass eller som trekk-korridor. For rødlistede arter mener DN at summen av eksisterende planer i området må legges til grunn når en vurderer hvilke virkninger de rødlistede artene vil bli påført. Videre skriver DN at virkninger for landskap må utredes, og at det ikke er tilstrekkelig å gjøre dette kun ved fotorealistiske visualiseringer fra utvalgte lokaliteter. Det poengteres

at også virkninger for landskap i vindkraftverkets influenssoner utredes, og at det benyttes en metodikk som er etterprøvbar. Avslutningsvis skriver DN at DNs håndbok 25-2004 Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder benyttes ved verdifastsettelse av friluftslivsområder. Utredningen om friluftsliv bør i følge DN også omfatte alternative områder for tilsvarende friluftslivsaktiviterer som nå utøves i området. DN skriver også at tap av INON områder må kartfestes, og at det må gjøres for- og etterundersøkelser.

2.7 Nettselskaper

Statnett uttaler seg i brev av 12.11.10. Statnett skriver at sentralnettet i området vil ha tilstrekkelig kapasitet for innmatning av 360 MW. Før 420kV-nettet forsterkes fra Often og sørover vil det totalt kunne være kapasitet til 500 MW ny produksjon i eksisterende nett i Nordland. Statnett peker på at det er planlagt mye småkraft i Nordland og at vindkraft vil måtte konkurrere med småkraftverkene om den ledige nettkapasiteten.

2.8 Interesseorganisasjoner

Norsk ornitologisk forening(NOF), skriver i sin høringsuttalelse at de er mot en utbygging av Sjonfjellet vindkraftverk. NOF skriver at en utbygging vil være i strid med myndighetenes føringer for å redusere tap av uberørt natur og bevaring av biologisk mangfold. NOF skriver at eventuelle tap av INON må utredes. Videre skriver NOF at det er lite eksisterende kunnskap om områdets verdi for biologisk mangfold, og at forekomster av viktige naturtyper må kartlegges bedre. Det kreves at kartlegging av biologiske verdier må gjennomføres av fagfolk og at det må gjøres flere registreringer hver hekkesesong, over flere år. Avslutningsvis skriver NOF at det skal være mange grotter i området, og at disse må kartlegges både geologisk og biologisk.

Norsk Grotteforbund skriver i sin høringsuttalelse av 31.10.2010 at de ikke ønsker en utbygging på Sjonfjellet fordi utbyggingen kan komme i konflikt med verneverdige grotter. Det påpekes at det ikke er kjente grotter på Sjonfjellet. Videre skriver Grotteforbundet at det må gjøres utredninger med hensyn på grotter også i vindkraftverkets tilknytningstrassé, og ikke bare i planområdet for selve vindkraftverket. Forbundet skriver avslutningsvis at dersom det blir igangsatt bygningsarbeid, må det tas hensyn til eventuelle funn av grotter.

Forum for natur og friluftsliv, FNF, uttaler seg i brev av 2.11.2010

FNF ber om at det først og fremst blir vurdert om det eksisterende kunnskapsgrunnlaget om området er godt nok. Dersom en kommer til at kunnskapsgrunnlaget ikke er godt nok må føre-var prinsippet legges til grunn, og det må gjøres nye undersøkelser, inkl. feltarbeid på de aktuelle tider av året.

Vider ber FNF om at det følgende blir utredet:

- Tap av INON må kartlegges. Det bes om at det avklares hvilke visuelle virkninger vindkraftverket vil få for landskapet i området.
- Det må gjøres en vurdering av hvilke virkninger vindkraftverket vil ha for biologisk mangfold, herunder for fugl, og det må avklares hvilke naturverdier og arter som forventes berørt av tiltaket. Artsregistreringer og kartlegging av hekkeplasser for fugl bes gjennomført som en del av konsekvensutredningen.
- Det bes om at det utredes hvilke virkninger tiltaket vil ha for opplevelsesverdien av området, og hvilke virkninger dette vil ha for utøvelse av friluftsliv. Det bes også om at det kartlegges hvordan området i dag brukes til friluftsliv.
- Det må utredes hvorvidt støy fra anlegget vil ha virkninger for dyre- og fugleliv.
- Det må utredes hvilke virkninger tiltaket vil ha for reindriften i området.

Advokatfirmaet Lund & Co uttaler seg på vegne av **Laupen Beitelag** i brev av 1.11.2010.

Laupen beitelag har beiterettigheter på Sjonfjellet og ønsker at utredningsprogrammet inneholder punkter hvor det kreves at vindkraftverkets virkninger for sau på beite, blir utredet.

Herunder bes det om at det skilles mellom anleggsfasen og driftsfasen, og at det spesielt må utredes hvordan nye veier og økt trafikk i området vil påvirke sau på beite. Avslutningsvis skrives det at det at det finnes gaupe i området, og det bes om at også vindkraftverkets virkninger på gaupe blir utredet.

Advokat Geir Haugen uttaler seg på vegne av **Hestmannen/Strandtindene reinbeitedistrikt** (HS RBD), i brev av 2.11.2010. Haugen er inneforstått med at det bør fastsettes et utredningsprogram, slik at NVE kan få nok kunnskap til å ta stilling til om etablering av vindkraftverk i området vil være krenkende i henhold til folkeretten. Det kreves at en aktiv reindriftsutøver må være med som utreder, og det presiseres at det ikke vil aksepteres dersom konsulenter uten reindriftskompetanse blir gjort ansvarlige for utredningene. Videre skriver Haugen at det ikke er tilstrekkelig å foreta en oppregning av tidligere og planlagte inngrep, men at sumvirkinger må kvantifiseres, og at det må oppgis hvor mange flere rein det kunne vært i området dersom det ikke hadde vært inngrep i reinbeitedistriktet. Haugen poengter også at det bør engasjeres folkerettsakkyndige til å utrede forholdet til folkeretten. Det foreslås at dette kan være professorer med folkerett som fagfelt. Avslutningsvis skriver Haugen at det stilles som krav at reinbeitedistriktene får anledning til å uttale seg om forslag til reindriftsakkyndige og folkerettsakkyndige som kan foreta utredningene

Sjonfjellet vindparklag uttaler seg i e-post av 1.11.2010, og representerer grunneierne i det meldte planområdet. Vindparklaget skriver at de er positive til at det er planlagt vindkraft i området og at de tror området vil egne seg for dette formålet. Videre skriver de at planområdet er utilgjengelig og at kun begrensede arealer vil kunne brukes som beiteområder.

Vindparklaget skriver at det er inngått avtale med Norsk Grønnkraft om leie av land, da de ikke kom til enighet med Nord-Norsk Vindkraft. Det ønskes at NVE ber NNV trekke sin søknad da grunneierne har inngått avtale med en annen aktør. Avslutningsvis skriver vindparklaget at de ønsker at alle linjeføringer som skal etableres i forbindelse med anlegget legges til eksisterende linjeføringer.

Reindriftsforvaltningen i Nordland uttaler seg i brev av 29.10.2010. Reindriftsforvaltningen skriver at hele, eller deler av Sjonfjellet er definert som vårbeite 1 og 2, høstbeite 1 og høstvinterbeite 2. Reindriftsforvaltningen påpeker at det går en flyttlei på nordsiden av Sjonfjellet, og at det i *Regional plan – Vindkraft i Nordland – Arealmessige vurderinger* er vurdert at et vindkraftverk på Sjonfjellet vil være i stor konflikt med reindriftsinteressene i området. Reindriftsforvaltningen har flere konkrete forslag til punkter som bør være med i utredningsprogrammet. Disse er gjengitt under.

- 0 – alternativet må beskrives
- Dagens bruk av området og potensiell bruk av området må beskrives
- Virkningene av alle inngrep som følge av tiltaket må vurderes. Dette gjelder også veier, installasjoner, nye kraftlinjer, alle installasjoner etc.
- Det må skilles mellom virkninger fra driftsfasen og anleggsfasen
- De samlede virkningene av planer, og av tiltak innenfor reinbeitedistriktet må vurderes. Dette innebærer at virkninger sees i sammenheng med andre arealinngrep i distriktet. Vindkraftplanene Seiskållafjellet og Kvalhovudet må tas med i vurderingen.
- Behovet for et oppfølgingsprogram for å vise eventuell endring av reinens beitebruk i etterkant av en eventuell utbygging må vurderes.

Videre skriver reindriftsforvaltningen at det er viktig at Sjonfjellets betydning for distriktets totale driftsmønster kommer frem i konsekvensutredningen. Det bes også om at det blir kartlagt om eventuelle iskast kan være en fare for reindriftsutøvere. Reindriftsforvaltningen skriver også at et særlig ansvar bør hvile på Nord-Norsk vindkraft, da de har tre vindkraftverk innenfor det aktuelle reinbeitedistriktet til behandling samtidig. Det kommenteres videre at reindfriftsforvaltningen forventer at antall vindturbiner vil være bedre spesifisert i en endelig konsesjonssøknad.

Avslutningsvis skriver reindriftsforvaltningen at det planlagte tiltaket ser ut til å komme i konflikt med særområder for reindriften, og det varsles om at det kan bli aktuelt å fremme forslag om innsigelse.

2.9 Tiltakshavers kommentar til uttalelsene

Høringsfristen gikk ut den 2.11.2010, og NVE sendte da uttalelsene til de to tiltakshaverne for kommentar.

NGK skriver i brev av 14.1.2011 at de ikke finner det hensiktsmessig å kommentere høringsuttalelsene spesifikt.

NNV svarer i brev av 11.1.2011 på en del av de innkomne høringsuttalelsene. NNVs svar på høringsuttalelsene gjengis punktvis nedenfor

- *Reindriftsforvaltningen i Nordland* – NNV finner ikke grunn til at omfanget av utredningene i dette tilfellet skal være større enn i tidligere utredningsprogram. Mhp. iskast påpeker NNV at Sjonfjellet iflg. Reindriftsforvaltningens kart ikke brukes til vinterbeite, og at bare den vestligste delen brukes til høst – og vinterbeite. NNV mener derfor problemstillingen ikke er aktuell i den østlige delen av planområdet, og bare i liten grad i den vestlige delen. Videre skriver NNV at de ikke kan se at de har et særlig ansvar for å utrede en samlet vurdering av eksisterende og fremtidlige tekniske inngrep i planområdet.
- *Advokat Geir Haugen pva. Strandtindene/Hestmannen reinbeitedistrikt* – NNV skriver at det i adv. Haugens uttalelse ikke fremgår hvilken reindriftsutredning det siktes til og at uttalelsene derfor er vanskelige å kommentere. NNV skriver videre at de ikke kan se noen særskilt grunn til at en reindriftseier skal være med som utreder, da utredningene skal være objektive. NNV skriver også at etter deres syn, har en utbygging på Sjonfjellet ingen folkerettslige komplikasjoner.
- *Forum for natur- og friluftsliv* – NNV påpeker at meldingen for Sjonfjellet vindkraftverk ble utformet før naturmangfoldloven trådte i kraft, men at de ikke har noen innvendinger mot at programteksten utdypes nærmere.
- *Fylkesmannen i Nordland* – NNV skriver at vedrørende tema INON vil dette bli utredet selv om det ikke er eksplisitt nevnt i forslaget til utredningsprogram.
- *Norsk Grotteforbund* – NNV skriver at de ikke har sett at grotteregistrering tidligere har vært krevd i et KU- program, men at dersom det skulle bli påkrevet i dette tilfellet forutsettes det at det må være en overfladisk undersøkelse av potensialet for funn.
- *Statnett* – NNV skriver at dersom det isolert er plass til 500 MW innmatning av ny produksjon i området, må Sleneset prioriteres foran Sjonfjellet.
- *DN* – NNV skriver at at de er av den oppfatningen at meldingen gir tilstrekkelig informasjon til å danne seg et inntrykk av hva som planlegges. NNV poengterer at DN selv har funnet nok informasjon i meldingen til å danne seg en mening om prosjektet.

- *RA* – NNV skriver at de allerede har gjennomført visualiseringer fra småbåthavna i Nesna, Langskipet på Handnesøya, rasteplassen ved Hellåga rv. 17, Brattlandskrysset på rv. 12, og fra Bardal.
- *Mattilsynet* – NNV skriver at i henhold til utredninger gjort i 2007 er det bare et vannverk som benytter overflatevann i planområdet. Sør- Sjona og Utskarpen vannverk benyttet tidligere overflatevann fra et nedslagsfelt som strakk seg inn i Laupen området, men gikk i 2003 over til å benytte grunnvann fra lokaliteter utenfor planområdet. Nedslagsfeltet til Einmoen vannverk, som benytter overflatevann, er vist på kart vedlagt meldingen. NNV skriver at antallet turbiner i dette nedslagsfeltet kan reduseres ved optimalisering av layouten.
- *Sjonfjellet vindparklag* – NNV skriver at de mener det må tillegges vekt at grunneierne og NNV hadde forhandlet seg frem til enighet om alle vilkår i en avtale, bortsett fra spørsmålet om vederlag. NNV ser det som mest riktig at erstatningsspørsmålet bør avgjøres ved et rettslig skjønn, og vil opprettholde sitt engasjement i prosjektet.

2.10 Merknader fra Miljøverndepartementet

Miljøverndepartementet (MD) viser i brev av 30.9.2011 til generelle merknader til NVEs utredningsprogram oversendt i brev av 24.6.2011. Utover dette ber Miljøverndepartementet spesielt at det fokuseres på betydningen av å utrede tiltakets virkninger for yngleområder for hubro.

Miljøverndepartementet (MD) har i brev av 24.06.11 følgende merknader til forelagte utredningsprogram i fylkene Vest-Agder, Rogaland, Sogn og Fjordane, Nordland og Finnmark;

Bakgrunn for utredningsprogram

MD påpeker at det tydelig må gå frem av utredningsprogrammenes innledning at programmet skal tolkes i lys av notatet "*Bakgrunn for utredningsprogram*".

Kulturminner

MD viser videre til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om håndtering av lovpålagte undersøkelser i medhold av kulturminneloven § 9 i vindkraftsaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til håndtering av automatisk fredete kulturminner når denne avklaringen foreligger.

Landskap

MD ber om at visualiseringspunktene også vurderes og velges i samråd med fylkesmannen og kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen.

MD ber om at det går frem av utredningsprogrammene at samlede virkninger for landskapet skal illustreres ved hjelp av fotovisualiseringer der det er planlagte og/eller etablerte vindkraftverk innenfor en radius på cirka 30 kilometer.

Naturmangfold

"Miljøverndepartementet ber om at utredningsprogrammene sikrer at det utarbeides konsekvensutredninger som gir et tilfredsstillende grunnlag for å vurdere bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 8 til 12, jamfør naturmangfoldloven § 7. Dette innebærer blant annet at utredningsprogrammene må legge opp til å utrede hvilke virkninger tiltakene kan få for alle prioriterte, truede og nær truede arter og utvalgte, truede og nær truede naturtyper. Påvirkningen på disse arter og naturtyper skal vurderes ut fra den samlede belastningen de er eller vil bli utsatt for, det vil si påvirkninger også fra andre eksisterende og fremtidige tiltak. Dette gjelder for lokale bestander

og forekomster i tillegg til artene og naturtypene på landsbasis. Der hvor eksisterende kunnskap er mangelfull må det gjennomføres feltundersøkelser."

MD ber om at det henvises til Norsk Rødliste for naturtyper (2011) i relevante punkter i utredningsprogrammet.

"Når det gjelder tiltak som kan ha virkning på verneområder, også der tiltaket ligger utenfor verneområdets grenser, vises det til naturmangfoldloven § 49 om at hensynet til verneverdiene skal tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis og ved fastsetting av vilkår. Miljøverndepartementet ber om at de aktuelle utredningsprogrammene legger opp til å fremskaffe informasjon som gjør det mulig for konsesjonsmyndigheten å vurdere dette."

MD anbefaler NVE å omformulere kulepunkt som omhandler før- og etterundersøkelser for naturmangfold under kapittel 2 Prosess og metode.

MD viser til tematiske konfliktvurderinger for prosjektene, og ber NVE vurdere om det er hensiktsmessig å prioritere videre konsesjonsbehandling i sakene med høyt konfliktnivå, eksempelvis Nordkyn vindkraftverk og Falesrassa vindkraftverk.

MD viser til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om utarbeidelse av en mal som ivaretar bestemmelsene i naturmangfoldloven og vannforskriften på en tilfredsstillende måte i utredningsprogram for konsesjonssaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til ovennevnte når denne avklaringen foreligger.

Regionale planer

MD ber NVE avvente konsesjonsbehandling i områder hvor det er igangsatt utarbeidelse av regionale planer for vindkraft.

2.11 Kommentarer til Miljøverndepartementets merknader

Bakgrunn for utredningsprogram

Miljøverndepartementet(MD) påpeker at det tydelig må gå frem av utredningsprogrammenes innledning at programmet skal tolkes i lys av notatet "*Bakgrunn for utredningsprogram*". NVE vil presisere at det i innledningen til utredningsprogram alltid vises til høringsuttalelser og NVEs vurderinger i "*Bakgrunn for utredningsprogram*". I tillegg må vi bemerke at programpostene er tydelige og konkrete og gir i liten grad rom for tolkning. Vår erfaring er at tiltakshaverne alltid vurderer "*Bakgrunn for utredningsprogram*" som viktig å studere før bestilling av relevant utredningskompetanse for å gjennomføre de pålagte utredningene. MDs forslag er en unødvendig tydeliggjøring som etter vår mening ikke bør inngå i våre prosessuelle vedtak.

Kulturminner

MD viser videre til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om håndtering av lovpålagte undersøkelser i medhold av kulturminneloven § 9 i vindkraftsaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til håndtering av automatisk fredete kulturminner når denne avklaringen foreligger.

NVE gjør oppmerksom på at vindkraftsøknader vil behandles i henhold til gjeldende praksis inntil eventuelle resultater fra avklaringsprosessen mellom OED og MD foreligger.

Landskap

MD ber om at visualiseringspunktene også vurderes og velges i samråd med fylkesmannen og kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen. I tilknytning til programpunktet om visuelle virkninger ber NVE tiltakshaver om å vurdere forslag til fotostandpunkt i høringsuttalelser i samråd med fagutreder og berørt kommune. Som nevnt over beskriver NVE i fremgangsmåten for utredningstema landskap at tiltakshaver bør vurdere forslag til fotostandpunkt i høringsuttalelsene i samråd med fagutreder og berørt kommune. Videre mener vi at det i tredje kulepunkt under utredningstema landskap og henvisning til NVEs veileder 05/2007 samlet gir en god og konkret veiledning til hvilke visualiseringspunkter som bør velges. En ytterligere byråkratisering av valg av visualiseringspunkter synes fundert på et grunnlag som er uavhengig av hva som faktisk står i programmet. NVE kan ikke ta MDs forslag til følge.

NVE kan slutte seg til MDs forslag om at samlede virkninger bør illustreres ved hjelp av fotorealistiske visualiseringer der det er planlagte og /eller etablerte vindkraftverk innenfor en radius på ca 30 kilometer. Dette forutsetter at visualiseringene får en kvalitet som kan tilføre saksbehandlingen beslutningsrelevant informasjon om samlede virkninger for landskapet. NVE mener at krav om visualisering av flere vindkraftverk ikke bør inngå som et standardkrav i utredningsprogram i områder med flere prosjekter nær hverandre. NVE legger til grunn at visualiseringer som skal gi informasjon om samlede virkninger for landskapet må knyttes til de prosjektene som meddeles konsesjon. Prosjekter som er fremmet og som NVE anbefaler blir trukket, eller prosjekter som ikke meddeles konsesjon bør ikke inngå i denne type visualiseringer. NVE mener derfor at fotorealistiske visualiseringer av flere prosjekter normalt bør kreves som tilleggsutredninger der dette vurderes som relevant.

Naturmangfold

NVE kan i hovedsak slutte seg til MDs endringsforslag, og vil foreta nødvendige endringer i utredningsprogrammene.

Prioritering av konsesjonsbehandling

MD viser til tematiske konfliktvurderinger for prosjektene, og ber NVE vurdere om det er hensiktsmessig å prioritere videre konsesjonsbehandling i sakene med høyt konfliktnivå. Eksempelvis Nordkyn vindkraftverk og Falesrassa vindkraftverk. NVE vil avvente fylkesdelplan for vindkraft i Finnmark. Når planen foreligger vil NVE foreta en prioritering av hvilke prosjekter som skal tas til behandling og hvilke prosjekter som skal anmodes trukket.

MD viser til pågående avklaringsprosess mellom Olje- og energidepartementet og MD om utarbeidelse av en mal som ivaretar bestemmelsene i naturmangfoldloven og vannforskriften på en tilfredsstillende måte i utredningsprogram for konsesjonssaker. MD ber NVE gjøre det klart overfor tiltakshaver at det kan komme presiseringer knyttet til ovennevnte når denne avklaringen foreligger. NVE gjør oppmerksom på at vindkraftsøknader vil behandles i henhold til gjeldende praksis inntil eventuelle resultater fra avklaringsprosessen mellom OED og MD foreligger.

Regionale planer

MD ber NVE avvente konsesjonsbehandling i områder hvor det er igangsatt utarbeidelse av regionale planer for vindkraft.

Fylkesdelplaner for vindkraft der dette foreligger, skal inngå som beslutningsgrunnlag i NVEs konsesjonsbehandling. Dersom NVE skal sluttbehandle prosjekter før en eventuell fylkesdelplan er vedtatt, vil dette være i forståelse med den aktuelle fylkeskommunen.

2.12 Tematiske konfliktvurderinger

2.12.1 *Generelt om tematiske konfliktvurderinger*

Tematiske konfliktvurderinger ble behandlet i Stortingsmelding nr. 11 (2004-2005) Sametingets virksomhet i 2003. Gjennom konfliktvurderingene skal det systematiseres og kategoriseres informasjon om mulige konflikter mellom planlagte vindkraftverk og de ulike sektorinteressene, og der igjennom legge til rette for avklaring av disse gjennom konsesjonsbehandlingen. Målsetningen skal være å bidra til å finne vindkraftprosjekter som i størst mulig grad kan forenes med de ulike sektorinteressene.

Følgende temaer inngår i konfliktvurderingene:
Miljø og kulturminner - konfliktvurderingen foretas av Direktoratet for Naturforvaltning og Riksantikvaren
Reindrift - konfliktvurderingen foretas av Reindriftsforvaltningen
Forsvaret - konfliktvurderingen foretas av Forsvarsbygg

NVE har fått ansvaret for å koordinere og sikre gjennomføringen av tematiske konfliktvurderinger av meldte og konsesjonssøkte vindkraftverk. En rekke andre temaer som ikke inngår i konfliktvurderingene, som for eksempel infrastruktur, vindressurser og økonomi, vil selvfølgelig også inngå som sentrale temaer i konsesjonsbehandlingen.

Prosjektene kategoriseres etter følgende generelle karakterskala:

Kategori A:	Ingen konflikt
Kategori B:	Mindre konflikt
Kategori C:	Middels konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel mindre justeringer av parken som flytting/fjerning av et mindre antall vindturbiner. Eventuelt et område med stor verdi men stor usikkerhet om konfliktgrad, men hvor sektormyndighet tror konfliktgraden vil være stor ("føre var").
Kategori D:	Stor konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel omfattende justeringer av parken som flytting/fjerning av et større antall vindturbiner.
Kategori E:	Svært stor konflikt. Avbøtende tiltak vil ikke kunne redusere konflikt.

2.12.2 *Tematisk konfliktvurdering av de tre planlagte vindkraftverkene*

Forsvarsbygg skriver i høringsuttalelse av 19.10. 2010 at prosjektet gis **kategori A** i den omforente skala for konfliktnivå med tilhørende konsekvens. Dette innebærer at en realisering av prosjektet ikke influerer på Forsvarets anlegg for elektronisk infrastruktur i sjenerende grad.

Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren har gjort følgende foreløpige konfliktvurdering av de meldte prosjektene.

Prosjekt	Sum	Naturmiljø	Kulturmiljø	Landskap
Sjonfjellet vindkraftverk, NNV	D	D	B-C	C
Sjonfjellet vindkraftverk NGK	C-D	C-D	B-C	C

DN og RA skriver i sine vurderinger av 8.11.2010 at det er yngleområder for havørn, vandrefalk, hubro og kongeørn innenfor influensområdet til de meldte vindkraftverkene, og at etablering av vindkraftverket vil føre til vesentlige tap av INON. Videre skriver DN og RA at det ikke er kjente kulturminner i planområdet og at potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner ansees som lite. Det presiseres at det er større potensial for funn langs adkomstvegene. Det påpekes at det er flere kulturmiljøer innenfor vindkraftverkenes influenssone, og at Sjonfjellet er et sannsynlig sted for funn av fangstanlegg. Med hensyn på tema landskap skriver DN og RA at de meldte vindkraftverkene befinner seg innenfor landskapsregion 32.2 "*Fjordbygdene i Nordland og Troms*", underregion *Ranafjorden*. Det påpekes at området ved Langseth berører et område som en viktig naturtype.

3 Generelt om utredningsprogram for vindkraftverk

En konsekvensutredning skal i nødvendig utstrekning omfatte de punkter som er listet opp i vedlegg III i forskrift om konsekvensutredninger av 1.7.2009. På bakgrunn av forskriften, innholdet i meldingen, innkomne høringsuttalelser og egne vurderinger skal NVE meddele et eget utredningsprogram for tiltaket. I utredningsprogrammet skal NVE spesifisere og avgrense utredningskravene for direkte og indirekte virkninger for miljø, naturressurser og samfunn til de forhold som etter NVEs vurdering er vesentlige og beslutningsrelevante.
NVE har utformet utredningsprogram for Sjonfjellet vindkraftverk. Det samme utredningsprogrammet vil bli sendt til de to tiltakshaverne, NNV og NGK. NVE konstaterer at det vil være mulighet for de to tiltakshaverne for å samarbeide om gjennomføringen av konsekvensutredningene. Ved meddelelse av konsekvensutredningsprogram, vil NVE invitere tiltakshaverne til et møte, med den hensikt å komme frem til en hensiktsmessig fordeling av arbeidet med å konsekvensutrede området.
Intern infrastruktur, dvs. kabler fra hver enkelt vindturbin til en felles transformator for vindkraftverket, nødvendige elektriske anlegg for nettilknytning, interne veier og atkomstvei, omfattes også av utredningsprogrammet. Utredningsprogrammene er gitt til tiltakshavere i egne brev.

4 NVEs vurdering

Ved fastsettelse av utredningsprogrammet, har NVE tatt utgangspunkt i vedlegg III i forskrift om konsekvensutredninger, høringsinnspill, egne vurderinger og erfaring fra tidligere fastsatte utredningsprogrammer. I tillegg er forslag til utredningsprogram som tiltakshaver la frem i meldingen, lagt til grunn for vurderingen. Utredningsprogrammet er tematisk oppdelt, og omtaler både problemstillinger som skal belyses og fremgangsmåte.

Etter NVEs vurdering vil en konsekvensutredning som gjennomføres etter det fastsatte utredningsprogrammet gi et godt grunnlag for å kunne vurdere om det meldte vindkraftverket bør etableres eller ikke.
Nedenfor følger NVEs kommentarer til innkomne høringsuttalelser. I de tilfeller der NVE mener at krav og innspill fra høringsinstansene er dekket av kravene i utredningsprogrammet, er innspillene ikke gjengitt eller kommentert. Høringsuttalelser er kommentert der NVE mener det er behov for avklaringer og/eller presiseringer. Herunder kommenteres eventuelle krav fra høringsinstanser som ikke er tatt med i utredningsprogrammet.

4.1 Prosess og metode

DN skriver i sin høringsuttalelse at prosessen frem mot en konsekvensutredning skal være en demokratisk prosess, men at dette vanskeliggjøres når meldingene er så kortfattede og generelle som i dette tilfellet.

NVE konstaterer at formålet med en melding er å informere om at det er igangsatt planlegging av et vindkraftverk i et område, og gi berørte parter mulighet til å komme med forslag til hva som bør konsekvensutredes i forbindelse med vurderingen av konsesjonsspørsmålet. Meldingen skal inneholde en redegjørelse for den planlagte utbyggingen, og planområdet skal vises på kart. Videre skal meldingen inneholde en foreløpig vurdering av mulige virkninger for omgivelsene, og forslag til temaer som bør utredes videre. Når NVE mottar en melding sendes denne på høring. NVE arrangerer møte med den aktuelle kommunen hvor tiltakshaver er til stede, og hvor fylkesmann og fylkeskommune også blir invitert. Videre arrangerer NVE folkemøte i den aktuelle kommunen hvor NVE informerer om saksgangen, og svarer på eventuelle spørsmål. Tiltakshaver er også til stede på folkemøtene for å orientere om prosjektet, og svare på eventuelle spørsmål vedrørende dette. NVE oppfordrer på disse møtene til at det stilles spørsmål og at innspill til hva som bør konsekvensutredes, sendes skriftlig til NVE. Alle uttalelser som mottas innen høringsfristen, vurderes av NVE i fastsettelsen av det endelige utredningsprogrammet, og de krav til utredninger som ikke imøtekommes i konsekvensutredningsprogrammet, blir skriftlig kommentert.

NVE er av den oppfatning at saksgangen frem mot et utredningsprogram er en inkluderende prosess, som tilrettelegger for bredest mulig deltakelse og engasjement, noe som mengden uttalelser til de fleste meldinger bekrefter. NVE opprettholder vurderingen om at meldingene fra Norsk Grønnkraft AS og Nord-Norsk vindkraft tilfredsstiller krav til hva en melding skal inneholde.

4.2 Tiltakets virkninger for miljø og samfunn

4.2.1 *Visuelle forhold*

Landskap

DN og RA skriver i sine uttalelser at landskapsutredningen må inneholde en verdivurdering av landskapet. DN mener videre at vindkraftanleggets influensområde også må omfattes av landskapsanalysen, og at analysen bør bygge på en metodikk som gjør den etterprøvbar. Nordland fylkeskommune ber om at landskapsutredningen skal gjøres på det mest detaljerte nivået som beskrives i Nasjonalt referansesystem for landskap.

NVE har i samarbeid med RA og DN arbeidet med å utvikle en landskapsanalysemetodikk hvor naturfaglige og kulturminnefaglige aspekter er integrert i landskapsvurderingene, og hvor

verdivurderingene i større grad skal være etterprøvbare. Metodikken skal testes ut i noen vindkraftprosjekter i løpet av 2011 og siden evalueres.

Sjonfjellet er et av fem meldte vindkraftverk som skal konsekvensutredes i henhold til ny metodikk for landskapsanalyse. Natur- og kulturminnefaglige aspekter skal i større grad enn tidligere inkluderes i analysen. Det legges også større vekt på etterprøvbarhet av vurderingene. Gjennomført konsekvensutredning skal evalueres, før den eventuelt inngår som standard metodikk for landskapsanalyse i konsekvensutredninger for vindkraftverk. Landskapet skal beskrives i henhold til metodikk vist i veilederen "*Landskapsanalyse - Metode for vurdering av landskapsvirkninger ved utbygging av vindkraftverk*". (Utkast Des. 2010) Veilederen er utarbeidet i samarbeid mellom RA, DN og NVE. Veilederen er foreløpig ikke publisert, men fås ved henvendelse til NVE.

Riksantikvaren mener visualiseringspunkter best kan velges ut i samarbeid med regionale og lokale myndigheter og interesser som kjenner områdene godt. Konkrete visualiseringspunkter bør, i henhold til Riksantikvarens uttalelse, velges ut i samråd med kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen og Sametinget.
NVEs programpunkt om visualisering er ivaretatt gjennom retningslinjer i veileder 5/2007 "*Visualisering av planlagte vindkraftverk*". NVE legger til grunn at fotostandpunkt velges ut etter anbefaling fra fagutreder for visualiseringer/landskap, i samråd med den berørte kommunen og basert på innkomne høringsuttalelser.

Kulturminner og kulturmiljø
Sametinget har i sin høringsuttalelse flere konkrete forslag til hvilke utredninger som må gjennomføres for å ivareta hensynet til kulturminner og kulturmiljøer. NVE konstaterer at Sametingets forslag i stor grad er ivaretatt i det foreliggende utredningsprogrammet, bortsett fra når det gjelder spørsmålet om § 9 undersøkelser.

RA viser i sin høringsuttalelse av 3.11.2010 til T-1458 "*Retningslinjer for lokalisering og planlegging av vindkraftverk*", der det i forbindelse med behandling av konsesjonssøknader uten reguleringsplan fremgår at undersøkelser etter kulturminneloven § 9 i utgangspunktet skal gjennomføres før konsesjonsvedtak blir fattet. Riksantikvaren påpeker at det er de som skal avgjøre om slike undersøkelser kan utsettes til etter konsesjonsvedak etter særskilt søknad. Sametinget krever også at det blir gjennomført § 9-undersøkelser som en del av konsekvensutredningene. NVE ber også om at tiltakshaver vurderer forslag til fotostandpunkt i høringsuttalelsene i samråd med fagutreder og berørt kommune.

Etter NVEs vurdering er det hensiktsmessig at § 9-undersøkelsene gjennomføres i tilknytning til detaljplan, noe som innebærer at dette normalt gjennomføres etter et eventuelt konsesjonsvedtak. NVE vil derfor ikke kreve dette i utredningsprogrammet.

Friluftsliv og ferdsel

Direktorat for naturforvaltning anbefaler at DNs håndbok 25-2004 *Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder* benyttes for verdifastsettelse av friluftslivsområder. Friluftslivsutredningen bør også omfatte alternative områder brukerne (av berørte områder) har for tilsvarende friluftslivsaktiviteter. Forum for natur og friluftsliv (FNF) ber om at det utredes hvilke virkninger tiltaket vil ha for opplevelsesverdien av området, og hvilke virkninger dette vil ha for friluftsliv.

NVE legger til grunn at tiltakshaver ved å gjennomføre utredningskravene under tema "Friluftsliv og ferdsel" i tilstrekkelig grad vil beskrive og vurdere tiltakenes virkninger for friluftsliv og ferdsel,

herunder jakt og tilgjengelighet. Informasjon om dagens bruk av området og om alternative friluftsområder skal innhentes fra lokale myndigheter og aktuelle interesseorganisasjoner. DNs håndbøker nr. 18 *"Friluftsliv i konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven"* (2001) og nr. 25 *"Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder"* (2004) anbefales benyttet der det er hensiktsmessig.

4.2.2 *Naturmangfold*

DN ber om at det for rødlistede arter og ansvarsarter må vurderes om andre eksisterende eller planlagte tiltak sammen med det planlagte vindkraftverket vil medføre virkninger for regionale/nasjonale bestander (jf. nml § 10 om samlet belastning).

NVE mener dette er tilstrekkelig ivaretatt i utredningsprogrammet og viser til første og andre kulepunkt under tema " Samlet belastning jf. Naturmangfoldsloven § 10. "

Dersom konsekvensutredningen viser at dette er en aktuell problemstilling, vil NVE vurdere å kreve tilleggsutredninger for å belyse samlet belastning for regionale/nasjonale bestander av rødlistearter og ansvarsarter.

DN understreker at kunnskapsgrunnlaget om biologisk mangfold må tilfredsstille kravene i naturmangfoldloven. Kvaliteten på det eksisterende kunnskapsgrunnlaget må vurderes, og behovet for feltundersøkelser -herunder varighet og tidspunkt på året – bør vurderes. Dette påpekes også i høringsuttalelsen fra FNF og i høringsuttalelsen fra Fylkesmannen i Nordland. Også NOF skriver at de har lite kunnskap om områdets verdi for naturmangfold, og at forekomster av viktige naturtyper må kartlegges bedre.

NVE mener dette er tilstrekkelig ivaretatt i utredningsprogrammet og viser til utredningskrav under tema "Prosess og metode", kulepunkt 6; *"Det skal kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet for å vurdere virkningene av vindkraftverket. Dersom kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold er mangelfullt, skal det gjennomføres feltbefaring. Det skal vurderes om det er hensiktsmessig at befaring/undersøkelser gjennomføres som en del av konsekvensutredningen, eller som en del av detaljplan/ miljø- og transportplan i forbindelse med detaljprosjektering av anlegget."*

NOF skriver videre at de krever at kartlegging av biologiske verdier må gjennomføres av fagfolk og at det gjøres flere registreringer hver hekkesesong, over flere år. NVE mener at det skal gjennomføres feltbefaringer dersom det kommer frem at eksisterende kunnskap er mangelfull. Dette fremkommer også av utredningsprogrammet under tema "Fugl"

Laupen beitelag skriver i sin høringsuttalelse at utredningene må synliggjøre hvilke virkninger etablering av et vindkraftverk vil ha for sau på beite og for gaupe.

NVE mener hensynet til sau på beite og gaupe er tilstrekkelig ivaretatt i utredningsprogrammet og viser til utredningskrav under tema "Andre dyrearter" hvor det kreves at det skal utarbeides en liste over andre dyr som kan bli vesentlig berørt av tiltaket. Dersom det fremkommer at sau på beite og/eller gaupe kan bli vesentlig berørt av tiltaket vil NVE vurdere å be om tilleggsutredninger. NVE viser i denne sammenheng også til kulepunkt en, under tema "Landbruk" hvor det kreves at det skal gjøres en kortfattet vurdering av tiltakets eventuelle virkninger for jord- og skogbruk, herunder beite og jakt.

Flere høringsparter, blant annet NOF, FNF, Fylkesmannen i Nordland og DN skriver at eventuelle tap av INON må utredes. NVE viser i den sammenheng til tema "Inngrepsfrie naturområder" hvor NVE

stiller krav om at tiltakets eventuelle innvirkning på inngrepsfrie naturområder beskrives, og at eventuell reduksjon av inngrepsfrie naturområder skal tall- og kartfestes.
Norsk grotteforbund skriver i sin uttalelse at det må utredes hvilke virkninger vindkraftverket vil ha for eventuelle verneverdige grotter i området. NVE viser i denne sammenheng til kulepunkt 1 under "Naturtyper og vegetasjon", hvor det blant annet kreves at det skal utarbeides en oversikt over verdifulle naturtyper. Videre viser NVE til tema "Kulturminner og kulturmiljø", hvor det blant annet kreves at potensialet for funn av automatisk fredete kulturminner skal vurderes, og at delområder med størst potensial for funn skal vises på kart. NVE vurderer at utredningsprogrammet i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til eventuelle ukjente automatisk fredete grotter i planområdet.

4.2.3 *Forurensning*

Mattilsynet skriver i sin høringsuttalelse at de ønsker at det utredes hvorvidt etablering av vindkraftverket vil kunne føre til at det må utføres arbeid innenfor nedslagsfeltet til vannverkene. Det opplyses at begge verkene benytter overflatevann, og ikke har behandlingsanlegg for kjemiske stoffer.

NNV skriver i sine kommentarer til høringsuttalelsene at etter det de kjenner til finnes det bare ett vannverk som benytter overflatevann innenfor planområdet.

NVE har i utredningsprogrammet fastsatt krav til at virkninger for vannverk i området skal utredes. NVE viser i denne sammenheng til kulepunkt tre og fire under tema "Annen forurensing " i utredningsprogrammet.

Fylkesmannen i Nordland ber i sin høringsuttalelse om at det utarbeides CO_2- regnskap for det aktuelle vindkraftprosjektet. NVE vil i utredningsprogrammet ikke stille krav til CO_2- regnskap for Sjonfjellet vindkraftverk. Etter NVEs vurdering skal NVE i utredningsprogrammet fastsette krav til hva som skal utredes for at virkningene av etablering av det meldte prosjektet skal bli opplyst på en best mulig måte. CO_2 utslippet som forårsakes gjennom livsløpet til en vindturbin avhenger i liten grad av plassering av vindkraftverket. NVE er kjent med at en vindturbin bruker fra seks til ni måneder på å spare inn de utslipp som forårsakes av produksjon av turbinen, frakt, oppsetting, og demontering. Utover dette viser NVE til kapittel 1, kulepunkt tre, i utredningsprogrammet, hvor det bes om at det kortfattet skal redegjøres for hvordan vindkraftprosjektet kan vurderes som et klimatiltak.

4.2.4 *Reindrift og samiske interesser*

Reindriftsforvaltningen i Nordland skriver i sin høringsuttalelse at det er viktig at distriktets totale driftsmønster kommer frem i konsekvensutredningen, og det bes om at det blir kartlagt om eventuelt iskast kan være en fare for reindriftsutøvere. Reindriftsforvaltningen har i sin uttalelse flere konkrete utredningskrav som listes opp punktvis. Disse punktene er i stor grad ivaretatt av det foreliggende utredningsprogram, og NVE viser i denne sammenheng til kapittelet "Nærings og samfunnsinteresser" i utredningsprogrammet.

Reindriftsforvaltningen i Nordland skriver videre at det planlagte tiltaket ser ut til å kunne komme i konflikt med særområder for reindriften, og at det kan være aktuelt å fremme forslag om innsigelse for områdestyret for reindrift i Nordland. Reindriftsforvaltningen ønsker også at endelig antall turbiner, og plassering av disse skal spesifiseres i konsesjonssøknaden.

NVE legger til grunn at utredningsarbeidet vil klargjøre om tiltaket vil kunne ha virkninger for utøvelse av reindrift. Dersom det fremmes innsigelse ved konsesjonssøknad, vil NVE ta dette til etterretning, og innsigelsen vil bli behandlet på vanlig måte.

NVE vil ikke kreve at endelig antall turbiner, og plassering av disse, skal spesifiseres endelig i konsesjonssøknaden. For at det planlagte vindkraftverket skal få en optimal utforming, er det etter NVEs vurdering viktig at det legges opp til fleksibilitet når det gjelder type, antall og detaljplassering av vindturbinene. Fleksibilitet er en nødvendig forutsetning for at tiltakshaver skal kunne utnytte konkurransemulighetene i leverandørmarkedet og optimalisere produksjonen i planområdet. Utredningene som skal gjennomføres skal baseres på den utformingen av vindkraftverket som tiltakshaver mener er mest sannsynlig.

Advokat Geir Haugen uttaler seg på vegne av Hestmannen og Strandtindene reinbeitedistrikt i brev av 2.11.2010. Det kreves at en aktiv reindriftsutøver må være med som utreder, og det presiseres at det ikke vil aksepteres dersom konsulenter uten reindriftskompetanse blir gjort ansvarlige for utredningene. Videre skriver Haugen at det ikke er tilstrekkelig å foreta en oppregning av tidligere og planlagte inngrep, men at sumvirkninger må kvantifiseres, og at det må oppgis hvor mange flere rein det kunne vært i området dersom det ikke hadde vært inngrep i reinbeitedistriktet. Haugen poengterer også at det bør engasjeres folkerettsakkyndige til å utrede forholdet til folkeretten. Det foreslås at dette kan være professorer med folkerett som fagfelt. Avslutningsvis skriver Haugen at det stilles som krav at reinbeitedistriktene får anledning til å uttale seg om forslag til reindriftsakkyndige og folkerettsakkyndige som kan foreta utredningene.

NVE kan ikke avgjøre hvem som skal forestå de ulike fagutredninger, men kan stille krav til innhold og metode. Generelt forventer NVE at lokale, aktuelle næringsutøvere o.l. kontaktes i forbindelse med utredningene. Vurderinger av virkninger av tiltaket for reindriften skal ta utgangspunkt i dagens situasjon i området. Eventuelle sumvirkninger av tidligere inngrep og tiltaket vil følgelig bli vurdert. Etter NVEs oppfatning er det virkningene det aktuelle tiltaket vil kunne ha, som er beslutningsrelevant ved en konsesjonsavgjørelse. En vurdering av teoretiske, historiske reintall basert på grad av arealinngrep mener NVE ikke er beslutningsrelevant og det bemerkes i denne sammenheng at arealinngrep i så måte bare vil være en av mange faktorer som spiller inn.

Vurderinger av folkerettslige spørsmål ligger ikke til tiltakshaver å gjennomføre, men vil avklares av NVE med grunnlag i bl.a. konsekvensutredningen.

Sametinget ber om at virkninger for samisk utmarksbruk må utredes, og at det i en slik utredning må vektlegges om utmarksbruken kan fortsette som tidligere.

Finnmarksloven §-4 og Sametingets retningslinjer for vurderingen av samiske hensyn ved endret bruk av utmark i Finnmark (Forskrift av 11.juni 2007 nr.738) har sitt materielle virkeområde i Finnmark fylke, jf. Finnmarksloven §-2 og Sametingets retningslinjer . Forskrift av 11.juni 2007 nr.738 vil derfor ikke komme til anvendelse i øvrige fylker med samiske interesser. I øvrige fylker med samiske interesser, og hvor tiltaket vil være KU-pliktig etter KU-forskriften § 4 bokstav e, vil det være endelig fastsatt KU-program som angir hvilke samiske interesser som skal utredes nærmere. NVE vil derfor ikke stille ovennevnte krav i KU-programmene for de konsulterte vindkraftmeldingene i Nordland.